

Южека Роман Сергійович
аспірант денної форми навчання
кафедри кримінально-правових дисциплін
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
доцент кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат філологічних наук
Вуколова Катерина Володимирівна

ІНОЗЕМНА МОВА В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

Проблема національного та запозиченого, а також освоєння іншомовної термінології в українському термінознавстві завжди була важливою. Слова іншомовного походження завжди проникали до національної мовної системи і завжди були об'єктом уваги філологів, які досліджують історію запозичень, їх причини. Специфіка будь-якої мови зумовлює аспекти її соціолінгвістичного аналізу. Українська мова тому не виняток, яка має іншомовні запозичені слова. Звідси актуальним видається дослідження запозичень з іноземних мов в сучасній українській мові права, зокрема в кримінальному праві України.

Перш за все, слід зауважити, що у зв'язку із зростанням політичних, економічних та культурних зв'язків України із зарубіжними країнами, посилюється вплив іншомовних слів до української мови. А як відомо, термінологія будь-якої сфери знань є дуже чутливою до зовнішнього впливу [1, с. 55]. Сьогодні українська наукова думка, зокрема сучасна українська мова права, природно вписується у світові інтеграційні процеси, попадає під їхній вплив і запозичує відповідні необхідні поняття.

Цікаво зауважити, що двадцяте століття для українського народу починається зі спроб здобути державність. Різні варіанти української держави змінюють одна одну у вирі національно-визвольних змагань: період Центральної Ради, Директорії, Гетьманату. Історики визначають його як один із найсуперечливіших, особливо у законодавчому плані: „1917–1918 рр. – один із найбільш складних періодів у розвитку української державності. Це час як утворення Української Центральної Ради, прийняття чотирьох універсалів, ствердження суверенітету й незалежності України, так і хаосу, протистояння та боротьби різних суспільних верств і політичних партій” [2, с. 13]. Причин поразки сучасні історики шукають у різних впливах: внутрішньо-, зовнішньо- і геополітичних, економічних тощо [3, с. 195].

У перші десятиліття ХХ ст. починає розвиватися термінологія галузевого права: адміністративного, цивільного, кримінального. Щодо останнього в сучасній науці точаться дискусії про доцільність уживання терміносполук кримінальне право, кримінальний кодекс [4; 5]. Деякі дослідники рекомендують вживати відповідно карне право, карний кодекс, інші ж наполягають залишити усталений варіант. Законодавці періоду ЦР віддавали перевагу слову карний: карне переступство, військово-морська карна устава, карний закон (статут).

У документах ЦР помітним є вплив російського офіційно-ділового канцеляриту, що полягає, зокрема, у вживанні активних дієприкметників теперішнього часу (це одна з основних проблем порушення мовної норми й у сучасному законодавстві): дезорганізуючі елементи, зростаюче недовір'я, організуюча сила, пануючі класи, слідуєчий шабель (паралельно вживається і дальший шабель), стримуюча та керуюча роль тощо [6;7].

У законодавчих текстах ЗУНР спостерігаємо також більше запозичень із латини (аболіція, амнеція, депутація, димісія, каденція, компетенція), рідше, ніж у документах УНР, трапляються росіянізми, штампи з російського офіційно-ділового мовлення (а в случаю його перешкоди, жалоба, міністр заграничних справ, правительство тощо).

За часів Центральної Ради проблема національної правничої термінології постала особливо гостро, оскільки розпочалися процеси законо- і державотворення. Були спроби створити спеціальну комісію, що займалася б складанням реєстру українських термінів до відповідних російських, проте її діяльність не була ефективною через нестабільність політичної та економічної ситуації, постійну зміну владних режимів. За доби Гетьманату

посилився вплив російської мови на українську правничу термінологію, зросла кількість прямих мовних запозичень, канцеляризмів. Проте в цей період вдалося створити зніційовану, але так і не сформовану за доби ЦР інституцію.

З розвитком молоді держави, правова система України реформується під впливом правничої науки розвинутих правових держав [8, с. 55]. Відповідно термінологія української мови права поповнюється, вдосконалюється разом із розвитком цієї сфери знань як у межах нашої держави, так і за кордоном.

Розширення понятійного апарату права супроводжується активізацією запозичення іншомовних термінологічних одиниць. Термінологія права є специфічною системою, яка пройшла довготривалий процес формування, що зумовило генетичну неоднорідність її лексичного складу. Тому в цій терміносистемі наявні як питомі, так і велика кількість іншомовних запозичень.

Безумовним є те, що більшість однослівних термінів на позначення понятійного апарату в юридичній науці є запозиченими. Ці проблеми зумовлюють актуальність дослідження генетичного складу цієї терміносистеми.

Іншомовні запозичення у складі юридичної науки становлять більшість всього понятійного апарату. Здебільшого це запозичення із латинської, грецької, французької, англійської, німецької, іспанської, італійської, ісландської, івритської, монгольської, фінської, казахстанської, шведської, норвезької, голландської, датської, мови африкаанс, сербської, хорватської, польської, арабської.

Латинізми здавна є природною складовою української правничої термінології. Звичні для вуха сучасника терміни апеляція (лат. *appellatio*), артикул (лат. *articulus*), магістрат (лат. *magistrates*), прокуратор (лат. *procurator*), промінація (лат. *propinatio*), реституція (лат. *restitutio*) відомі вже в Литовських статутах XVI ст. Процес входження латинських слів в юридичну терміносистему очевидний і зрозумілий, оскільки римське право мало визначальний вплив на формування законодавства майже всіх європейських держав. На сучасному законотворчому етапі знову ж таки відбувається запозичення іншомовних термінів, оскільки Україна намагається узгодити національне законодавство з нормами європейського права, що потребує відповідного термінологічного інструментарію. Але вживання латинізмів, англоамериканізмів, германізмів тощо мусить мати достатні підстави, а саме: «стійке входження іншомовного терміна в мову і відсутність в ній лексеми для позначення відповідного поняття» [9, с. 28].

Запозичення іншомовних терміноодиниць є закономірним явищем і важливим засобом поповнення української термінології права. Однак слід пам'ятати про збалансоване використання запозичених і національних термінів у процесі творення та стандартизації терміносистеми права. Надмірна кількість запозичень може ускладнювати процес сприймання інформації, а також потрібно пам'ятати, що «надмірне захоплення іншомовними термінами – це шлях до втрати національної самобутності української мови» [10, с. 13]. З іншого боку, дослідниця Л. Чулінда вважає, що повністю відмовитися від міжнародної термінології означало б ізолювати українську правничу термінологію від плідних оновлюючих впливів, перешкоджати її збагаченню і розвитку [11, с. 7].

Таким чином, наявність термінології іншомовних слів в кримінальному праві України є закономірним історичним явищем і важливим засобом поповнення української термінології права в цілому. Виходячи з вищенаведеного, актуальним видається подальше дослідження у цьому напрямі з метою з'ясування шляхів і причин запозичення, а також на основі цього розробки механізмів збалансовування використання запозичених слів в кримінальному праві України.

1. Луцько П. Є. Запозичення в українській термінології конституційного права. *Наукові праці [Текст] : науково-методичний журнал. Вип. 211. Філологія. Мовознавство* / ред. Л. П. Клименко [та ін.]. Миколаїв : ЧДУ ім. П. Могили, 2013. С. 55–60.

2. Серета А. Розвиток конституційного законодавства в Українській Народній Республіці. *Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки*. 2006. № 1. С. 12–17.

3. Трач Н. Українська правничі термінологія в добу Центральної Ради, Директорії та Гетьманату. *Науковий вісник Чернівецького національного університету. Слов'янська філологія*. 2013. Вип. 697-699. С. 190–198.

4. Савонюк Р. Щодо термінів і понять Кримінально-процесуального кодексу України. *Право України*. 2004. № 2. С. 99–101.

5. Тростюк З. Щодо назв у понятійному апараті Особливої частини Кримінального кодексу України. *Право України*. 1999. № 12. С. 77–80.

6. Українська суспільно-політична думка в 20 ст. *Документи і матеріали* / за ред. Т. Гунчака та Р. Сольчаника. В 3-х т. Том I. Сучасність, 1983. 510 с.
7. Яневський Д. Політичні системи України 1917–1920 рр.: спроби творення і причини поразки. К.: Дух і літера, 2003. 767 с.
8. Пиц Т. Б. До проблеми дослідження німецьких запозичень в українській говірковій лексиці. *Наукові записки. Серія «Філологічна»*. 2013. Вип. 35. С. 281–284.
9. Трач Н. С. Термінологія сучасного законодавства України: лексичний аспект. *Наукові записки. Національний університет «Києво-Могилянська академія». Том 22, ч. 1: Гуманітарні науки* / [ред. кол.: В. С. Брюховецький, М. Т. Брик, Н. Г. Антонюк ... та ін.; упоряд. М. Т. Брик, Н. Г. Антонюк]. К.: КМ Академія, 2003. С. 27–31.
10. Гриценко П. Ю. Українська термінологія і термінографія на етапі розбудови. *Збірник наукових праць I-ї наукової конференції «Українська наукова термінологія: стан та перспективи»*. К.: Наук. думка, 2008. С. 5–16.
11. Чулінда Л. І. Українська правнича термінологія: [навч. посібник]. К.: Магістр ХХІ сторіччя, 2005. 112 с.

Юрчишин Іван Богданович
детектив Національного
антикорупційного бюро України,
аспірант Національної академії
Служби безпеки України

ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА НЕЗАКОННЕ ЗБАГАЧЕННЯ В УКРАЇНІ

Кримінальна відповідальність за незаконне збагачення – один з правових інструментів та суворий засіб державного примусу в загальному механізмі протидії корупції який характеризується потужним превентивним та каральним антикорупційним потенціалом і органічно пов'язаний та кореспондується з обов'язком держави боротися чи іншим чином протидіяти корупції, а також є одним із фундаментів поточної антикорупційної політики та інституційної реформи у сфері боротьби з корупцією в Україні.

Питання кримінальної відповідальності за незаконне збагачення досліджували такі українські науковці: Д.О. Гарбазей, О.І. Гузоватий, О.П. Денєга, О.О. Дудоров, К.П. Задоя, а також зарубіжні науковці та експерти: І. Данелене, Г. Дордж, Д. Жалімас, Н. Кофеле-Кале, Н. Гачері Камунде.

Україна пройшла свій унікальний шлях встановлення та трансформації кримінальної відповідальності за незаконне збагачення. Умовно історію становлення та розвитку кримінальної відповідальності за незаконне збагачення в Україні можна розділити на п'ять етапів.

До першого етапу слід віднести ратифікацію Україною 18.10.2006 Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції від 31.10.2003 (далі – Конвенція).

Стаття 20 Конвенції встановлює: «За умови дотримання своєї конституції та основоположних принципів своєї правової системи кожна Держава-учасниця розглядає можливість вжиття таких законодавчих та інших заходів, які можуть бути необхідними для визнання злочинном умисне незаконне збагачення, тобто значне збільшення активів державної посадової особи, яке перевищує її законні доходи і які вона не може раціонально обґрунтувати» [2].

Імплементацию ст. 20 Конвенції в українське кримінальне законодавство було здійснено з «дотриманням національної конституції», «основоположних принципів національної юридичної системи» та в рамках «принципів і норм Конституції України» [3, с. 11].

Таким чином, Україна як Держава-учасниця Конвенції ООН розпочала розглядати можливість криміналізації незаконного збагачення «за умови дотримання своєї Конституції та основоположних принципів своєї правової системи».

До другого етапу можна віднести першу спробу гармонійної імплементації до вітчизняної правової системи такого важливого юридичного засобу протидії корупції, як криміналізація незаконного збагачення, яка відбулася у 2011 році. КК України було доповнено статтею 368-2 згідно із змінами, внесеними Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення» № 3207-VI від 07.04.2011.

Зокрема, ч. 1 ст. 368-2 КК України незаконне збагачення визначалося як одержання службовою особою неправомірної вигоди у значному розмірі або передача нею такої вигоди